

1. האגודה לזכויות האזרח בישראל
 2. המרכז האקדמי למשפט ועסקים ברמת גן
 3. רופאים לזכויות אדם
- על ידי ב"כ עוה"ד אן סוצ'יו ואח'
מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
רח' נחלת בנימין 75, תל אביב 65154
טלפון: 03-5608185; פקס': 03-5608165

וכן על ידי עו"ד סיגל שהב
מהקליניקות לזכויות אדם במרכז האקדמי למשפט ועסקים
ת"ד 852, בני ברק 51108
טלפון: 03-6439911; פקס': 03-6439966

העותרים

נגד

1. השר לביטחון פנים

2. נציב בתי הסוהר

3. שרת המשפטים

על ידי פרקליטות המדינה,

משרד המשפטים, ירושלים

טלפון: 02-6466687; פקס': 02-6467011

המשיבים

הודעה מטעם המדינה בהמשך לבקשתה לשינוי מועד קיום פסק דין

1. בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד (כבוד המשנה לנשיאה, השופט ח' מלצר) מיום 11.3.18, ולארכה שניתנה, המדינה מתכבדת להגיש הודעת עדכון זו.
2. ביום 4.3.18, ועל יסוד החלטת הממשלה מס' 3595 מיום 25.2.18, הגישה המדינה לבית המשפט הנכבד בקשה לשנות את מועד השלמת קיום פסק הדין במלואו ולהעמיד מועד זה על שנת 2027; כאשר במועד זה יעמוד מרחב המחיייה לכל אסיר ועצור על 4.5 מטר מרובע, תוך שדרוג מערך הכליאה בישראל בהתאם להחלטת הממשלה האמורה. כל זאת, חלף המועדים שנקבעו בפסק דינו של בית המשפט הנכבד, אשר מחייבים כי לכל אסיר ועצור יובטחו 3 מ"ר עד ליום 13.3.18; ו-4.5 מ"ר עד ליום 13.12.18.

3. ביום 11.3.18, ולאחר קבלת תגובת העותרת לבקשה, הורה בית המשפט הנכבד למשיבים כדלקמן:

"המשיבים ימסרו עד לתאריך 13.03.2018 שעה 12:00 עדכון והתייחסות באשר לצעדים שנקטו כדי לעמוד ביעד הראשון שנקבע בפסקה קכג(ב) לפסק הדין מתאריך 13.06.2017, הקובעת כדלקמן: "המדינה תעשה את הנדרש לכך שתוך 9 חודשים, מיום מתן פסק הדין, יועמד שטח מחייתו של כל אסיר ועצור על 3 מ"ד לפחות, לא כולל שטח השירותים והמקלחת" (הדגשות שלי – ח"מ).
לאחר קבלת העדכון יוחלט בדבר דרך המשך הטיפול בבקשה מטעם המשיבים".

4. כבר בפתח העדכון מטעמה, המדינה תבקש לשוב על הדברים עמם פתחה את בקשתה מיום 4.3.18, ולפיהם ברור הוא כי "בקשה זו שמגישה המדינה לשינוי מועד קיום פסק הדין היא בקשה חריגה ביותר, יחידה בנסיבותיה, ויש בה כדי להוות – הלכה למעשה – שינוי של הצו המוחלט עליו הורה בית המשפט הנכבד. המדינה מודעת לכך, וזאת נקודת המוצא לדיוננו. בצד זאת, אם יש מקרה שמתאים להחלת אמת מידה חריגה, שהיא בבחינת Sui Generis – הרי שזהו המקרה דנן".

5. משאמרנו זאת, יצוין כי מיד עם מתן פסק דינו של בית המשפט הנכבד החלה עבודת מטה משותפת למשרד לביטחון פנים, שירות בתי הסוהר, משרד האוצר ומשרד המשפטים. מטרתה של עבודת מטה זו, אשר נערכה בהובלת ובליוי הדרגים המשפטיים והמיניסטריאליים הבכירים ביותר, לרבות היועץ המשפטי לממשלה, נועדה למפות את דרכי הפעולה האפשריות למימוש פסק דינו של בית המשפט הנכבד – על אבני הדרך שעוגנו בו, זו הראשונה וזו השנייה.

כמו-כן, נועדה עבודת המטה לבחון את השלכות דרכי הפעולה השונות למימוש פסק הדין על שלום הציבור וביטחונו ועל הסדר הציבורי; ובהמשך - לפרוט את כל שנדרש לעשות כדי לקדם דרכי פעולה אלו בלוחות הזמנים עליהם הורה בית המשפט הנכבד, והכל בשים לב לאומדן העלויות הנדרשות לקיום פסק הדין.

6. בשלב הראשון של העבודה נערך מיפוי במתקני הכליאה כדי לבדוק את מספר מקומות הכליאה החסרים. עבודת המטה המקצועית שנערכה בשירות בתי הסוהר מצאה כי לצורך קיום אבן הדרך הראשונה של פסק הדין (3 מ"ר לכל אסיר בתוך תשעה חודשים) **חסרים כ-3,000 מקומות כליאה**; וכי לקיום מלא של פסק הדין בתום תשעה חודשים נוספים (4.5 מ"ר לכל אסיר בתום שנה וחצי מיום פסק הדין), חסרים כ-6,000 מקומות כליאה.

7. נתונים אלו והעמדתם אל מול לוחות הזמנים שנקצבו על-ידי בית המשפט הנכבד, העלו כי בשלב הראשון יידרש מתן מענה לכ-3,000 מקומות כליאה שחסרים (בתוך תשעה חודשים). **כתוצאה מכך, גורמי המקצוע במשרדי הממשלה הרלוונטיים הגיעו לכלל למסקנה כי רק שחרור של אסירים**, המרצים מאסר מאחורי סורג ובריה על פי גזרי הדין שניתנו בעניינם; וכן שחרור של עצורים המוחזקים במשמורת בשירות בתי הסוהר על פי אסמכתאות שיפוטיות כדין; יוביל למצב שבו "יועמד שטח מחייתו של כל אסיר ועצור על 3 מ"ר לפחות, לא כולל שטח השירותים והמקלחת". אגב, כאן המקום להעיר, כי שירות בתי הסוהר נדרש מטבע הדברים לכבד הן את פקודות המאסר והן את פקודות המעצר המועברות אליו על-ידי בתי המשפט, ובמובן זה אין בכוחו להשפיע על זרם וקצב האסירים והעצורים המחויבים על פי החלטה השיפוטית להיכנס למתקניו.

8. בהקשר האמור, יוער כי מענה בדמות של שחרור המוני של אסירים ועצורים, במטרה לעמוד באבן הדרך הראשונה של פסק הדין, סובל מנחיתות משמעותית, הואיל ועסקינן בדרך פעולה שלא ניתן לחזור עליה שוב ושוב. משכך, ברי כי מדובר במענה לטווח קצר בלבד.

זאת ועוד – שחרור של אסירים שלא השלימו הליכי טיפול ושיקום; כאשר אין יכולת להעמיד ולהתאים להם מסגרות מתאימות להמשך והשלמה של הליכי הטיפול והשיקום במסגרת לוחות הזמנים שנקבעו בפסק הדין; עלול היה להגדיל את הסיכוי לחזרתם לדרך הפשע.

9. במצב דברים זה, ולאור הסיכון הרב הנשקף לשלום הציבור משחרור המוני של אסירים ועצורים, כמו-גם הפגיעה הקשה בתכליות הענישה, הוחלט על-ידי הממשלה שלא לנקוט בדרך פעולה זו, תוך הבנה כי משמעות הדבר תהא פנייה לבית המשפט הנכבד בבקשה החריגה שהוגשה על-ידיה בראשית חודש מרץ.

כאן המקום לציין, שלא בשולי הדברים אלא בעיקרם, כי בכל הנוגע לעיתוי הגשת הבקשה – הרי שהמדינה סברה שנכון יהיה לפנות אל בית המשפט הנכבד כאשר יהיו בידיה המענים הנדרשים לשם קיום מלוא פסק הדין. זאת ניתן היה לעשות, רק לאחר גיבוש החלטת הממשלה ועיגון כלל המשאבים הנדרשים למימושה.

10. כעת, נבקש להרחיב קמעא אודות משמעות שחרור המוני של אסירים ועצורים בו בחרה הממשלה שלא ללכת. חשוב לציין, כי **כשליש מכלל האסירים המוחזקים במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר הם אסירים ביטחוניים**. יוזכר ויודגש, כי בית משפט נכבד זה קבע בעניינם של האסירים הביטחוניים כי מדובר באסירים לגביהם קיימת **"חזקת מסוכנות"**.¹

¹ ראו למשל: רע"ב 6956/09 יונס נ' שב"ס: "אין מדובר בקבוצת אנשים שלגביה קיימת "חזקת חפות", אלא באסירים לגביהם קיימת "חזקת מסוכנות" [השוו: עניין עמיר, בעמ' 157; בג"ץ 221/80 דרויש נ' שירות בתי הסוהר פ"ד לה(1) 536, 544 (1980); עניין קונטאר, בעמ' 499; וכן השוו לעמדתו של השופט ד' לוינ בעע"א 3208/90 מסארוה נ' מדינת ישראל (פורסם בגבו), 4.9.1990, ולעמדתו של השופט ס' גזבראן ברע"ב 4878/06 מדינת ישראל נ' סמיר (פורסם בגבו), 13.9.2006, פסקה 16 לפסק דינו".

ככלל, אסירים אלו נמנים עם הקבוצה בה ממוצע השטח כיום לכל אסיר הוא מתחת ל-3 מ"ר. אלא שביחס לקבוצה זו, המענה לא יכול היה להימצא באמצעות שחרורם ההמוני או באמצעות מציאת חלופות ענישה בקהילה - עקב מסוכנותם לציבור. לפיכך, המענה לקבוצה זו מצוי ברובו בתחום הגדלת שטח המחיה באמצעות בינוי או שיפוץ המתקנים הקיימים.

בדומה, ישנם אסירים רבים נוספים שמעשיהם מלמדים כי שחרורם יסכן את הציבור, ועל כן האמור לעיל, נכון גם לגביהם.

11. עוד יודגש כי פעולות של בינוי, התאמה או שיפוץ של מתקני הכליאה, אינם יכולים להתכנס – על-פי גורמי מקצוע בכלל, וגורמי מקצוע בשירות בתי הסוהר בפרט – לגדרי לוחות הזמנים שקבע בית המשפט הנכבד: הן באשר לאבן הדרך הראשונה (3 מ"ר תוך 9 חודשים), הן באשר לאבן הדרך השנייה (4.5 מ"ר תוך 18 חודשים). זאת, בשל הצורך בהליכי תכנון, קבלת היתרי בניה, גיוס משאבי כח אדם שיאכלסו מתקנים חדשים, הקצאת תקציב, וכיוצא בזה. ללמדנו, כי גם בכוח חלופה זו, כשלעצמה, לא היה כדי ליתן מענה לאבן הדרך הראשונה שנקבעה בצו המוחלט עליו הורה בית המשפט הנכבד.

12. לאור כל זאת, ובעיקר לנוכח הפגיעה הקשה לציבור הטמונה בשחרור המוני של אלפי אסירים ועצורים כאמור לעיל, פעלו גורמי מקצוע בכירים במשרדי הממשלה הרלוונטיים לגיבושו של מענה כולל, מדורג בשלבים, שיאפשר לטווח ארוך שדרוג בר-קיימא של מערך הכליאה והרחבת שטח המחיה של האסיר והעציר בישראל.

מענה זה – על תקציבי העתק והתקנים שהוקצו לצורך מימושו, כמו-גם קידום החקיקה שהוא מחייב – כולל שני מהלכים מרכזיים.

המהלך הראשון הוא בנייה, שיפוץ וריווח של מתקני כליאה, בהתאם לתכנית שפורטה בסעיף 6 להחלטת הממשלה. מהלך זה, כך ראינו, עתיד להוסיף בתוך תשע שנים כ-4,000 מקומות כליאה **חדשים** (למעשה, ייבנו 4,500 מקומות כליאה חדשים, אבל במקביל גם יסגרו 500 אחרים ישנים).

המהלך השני הוא תגבור, שיפור וטיוב של מערכות השיקום והחלופות הקיימות למעצר ומאסר, אשר יאפשרו את השינוי במדיניות הענישה על דרך צמצום השימוש בעונשי מאסר וצמצום זמן השהיה של אסירים ועצורים מאחורי סורג וברית. זאת, במצבים שבהם נמצא כי ניתן וראוי לפעול בדרכים של שיקום או חלופות מאסר/מעצר על מנת להשיג את תכליות הדין הפלילי. מענים אלה כוללים הן תיקוני חקיקה והן שינויים במדיניות התביעה. מדובר אפוא בחלופות שנמצאו ראויות ותואמות את מדיניות הענישה הראויה, ואשר עבודת המטה בנוגע לקידום החלה עוד בטרם עלה הצורך לעמוד בדרישות פסק הדין. עם זאת, נראה כי קידומן יתרום לצמצום היקפי הכליאה ובכך יסייע להרחיב את שטח המחיה לאסיר ולעצור, כפי שאף בית המשפט הנכבד עמד על כך בפסק דינו.

13. עוד יודגש, כי על-פי הערכת גורמי המקצוע בשירות בתי הסוהר, ובזהירות המתבקשת, הרי שהשגת כשליש ממספר מקומות הכליאה הדרושים לשם קיומו המלא של פסק הדין (כ-1,800 מתוך כ-6,000) צפויה להתממש כבר בתוך כשנה מעת יישום החלטת הממשלה הלכה למעשה, על מרכיביה השונים.

כל זאת, באמצעות הוספת כ-823 מקומות כליאה בהתאם לסעיף 6.1 להחלטת הממשלה; וכן באמצעות קידום תיקוני חקיקה שונים בתקופה הקרובה (בסוגיות של שחרור על תנאי; שחרור מנהלי ועבודות שירות), אשר צפויים להביא למצב דברים שבו קיימת סבירות כי יתפנו כ-1,800 מקומות כליאה בתוך כשנה ממועד יישום החלטת הממשלה על מרכיביה השונים. הכל כפי שפורט בבקשת המדינה מיום 4.3.18.

היום, כ"ז באדר תשע"ח

14 במרץ 2018

רן חזזנברג, עו"ד
סגן בכיר במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה